

De nieuwe digitale kloof: let op de kleine cijfers achter de big data #fightinequality

Deze column verschijnt ook in het Engels: Technology rules. Looking for small data in a big data world.

Column t.g.v. de Fight Inequality Week, 14-20 January 2017 #fightinequality

“Wie heeft toegang tot informatie?” Tijdens een workshop die ik laatst bezocht was men optimistisch: iedereen toch eigenlijk wel? Als je wilt? Toen dit wat nader werd onderzocht schrok ik van de manier waarop we onszelf als vanzelfsprekend uitgangspunt nemen. Daardoor werd de volgende vraag: “Wie maakt beleid?” opeens onaangenaam scherp.

Nederland is koploper als het gaat om individueel gebruik van internettechnologie: 95,5% van de bevolking heeft toegang. Even doorzoeken leert ons, dat dit niet vanzelfsprekend is. Allereerst ben ik op zoek gegaan naar het land dat het laagst scoort. We hebben het dan over landen als Eritrea, Lesotho, Liberia. De score: 0,0 of 0,1 procent. Net kans om in je mooie resort in Gambia bevestigd te worden in de gedachte dat ook daar iedereen toegang heeft tot internet en dezelfde informatie. De site waar ik deze cijfers vandaan haal heeft - merkwaardig genoeg - wel een aparte tabel over de best scorende landen, maar niet over de laagst scorende landen. Een eerste teken van een soort van koloniale arrogantie? Kijk naar het totaal: wereldwijd kruipt het internetgebruik in 2016 net over de 50% heen. Dat betekent dat we nu een ander antwoord moeten geven op de vraag “Wie heeft toegang tot informatie?” Dat is nèt de helft van de wereldbevolking.

Het streven van de Europese digitale agenda was, dat het aandeel van de populatie in 28 Europese landen zonder internetgebruik zou dalen tot 15% en ziedaar: in 2015 bleek dit percentage op 16% te liggen. Mooi op schema! Nog wat inspanningen en iederéén gebruikt het internet, nietwaar? Niet waar. De koplopers Denemarken, Luxemburg en Finland laten zien dat 98% van de burgers in hun hoofdsteden internetgebruikers zijn. Ook hier is het weer opvallend dat de laagst scorende landen in de kleine lettertjes gezocht moeten worden. Een bepaalde regio in Bulgarije scoorde het laagst (51%) en er blijkt een digitale kloof te zijn binnen Europa: zuidelijke en oostelijke landen scoren aanzienlijk lager dan noordelijke en westelijke. Steden beter dan platteland. Jongeren beter dan ouderen. Ook hier begint het antwoord “iedereen heeft toegang” dus te schuiven.

Tot nu toe heb ik het alleen nog maar om de hardshell cijfers: toegang tot het internet en internetgebruik. Daarnaast gaat het uiteraard om digitale vaardigheden. De informatie kunnen interpreteren en toepassen is van een andere orde. Digitale geletterdheid is heel erg moeilijk, zo laat de actualiteit zien. Kun jij Facebook en “Fakebook” goed van elkaar onderscheiden? Scholen worden massaal gestimuleerd om mee te doen met lesprogramma’s voor mediawijsheid. In Nederland doet 35% van de leerlingen van groep 7/8 mee met het programma Mediamasters. Het CBS geeft aan dat ruim driekwart van de Nederlandse internetgebruikers regelmatig naar actualiteiten en nieuws zoekt.

Het paradigma is duidelijk: iedereen moet meedoen. Internet is het nieuwe goud: het vertegenwoordigt de hoogste waarde in onze tijd. Nog nooit is er zo’n massale inspanning verricht om een krachtbron zó breed en zó snel wereldwijd te verspreiden. Zelfs schoon water en elektriciteit zijn nog niet overal ter wereld beschikbaar. Maar nog altijd hebben wereldwijd ruim 60 miljoen meisjes geen toegang tot onderwijs, laat staan tot onderwijs over media. Iedere meerderheid kent zijn minderheden. Het is een illusie dat deze minderheden zullen verdwijnen. Het gaat immers niet alleen om toegang en bereik, maar juist om vaardig gebruik. De dominante reflex is, dat deze groep beperkt is en meegetrokken moet worden in de vaart der volkeren. Méér dekking, méér toegang en méér scholing. Maar de ontwikkelingen gaan in feite zo razendsnel dat maar een beperkte groep jonge technuten ze bij kunnen benen.

Daarom ben ik geïnteresseerd in de kleine cijfers achter de grote. De vraag zou niet alleen moeten zijn: “Wie doet mee?”, maar “Wie doet niet mee?” Wie zijn de achterblijvers, de uitgesloten, de minderheden die worden overgeslagen? Wie kan bijbenen wat er allemaal mogelijk is met big data, wearables, chips? En het gaat daarbij niet alleen om de lager opgeleiden, de migranten en de inwoners van ontwikkelingslanden. Scholieren zien nu al dat hun leraren nog steeds het smartboard niet kunnen bedienen. Ik zie ook in mijn beroep zeer goed opgeleide mensen achterblijven bij de tornado van techniek die voortraast.

“Wie maakt beleid?” Ik dacht altijd dat dat iedereen was die mee wilde praten en beslissen, op z’n minst door gebruik te maken van het stemrecht. Maar de stem van de meerderheid is een beperkte stem – en dat moeten we ons altijd bewust blijven. Als je tot de dominante groep behoort vind je het vanzelfsprekend dat anderen denken zoals jij en iedereen wil wat jij wilt; als je tot een uitgesloten groep behoort, ben je in staat om verschillen tussen de groepen te benoemen. Toegepast op digitalisering zie ik, dat de dominante gedachte is, dat iedereen internet wil en dat het goed is voor iedereen. Dit leidt tot beleid en de inzet van middelen: degenen die nog geen toegang hebben of die nog niet digitaal vaardig genoeg zijn, moeten we meetrokken. Maar het is belangrijk om dit standpunt te nuanceren. Er zullen altijd mensen zijn die géén gebruik kunnen maken van alle voordelen die technologie te bieden heeft en zij worden nu massaal in een onmachtige positie gedrukt. De echte strijd tegen ongelijkheid is dan ook niet, dat iedereen toegang heeft en digitaal vaardig is, maar dat degenen die het beleid bepalen de morele verantwoordelijkheid hebben om rekening te houden met degenen die niet meekomen. Anders leidt, wat nu het dominante paradigma is, straks tot een wereld die gecreëerd is door en voor de “happy few”.

Grofweg een kwart van de Nederlanders zoekt niet naar actualiteiten of nieuws op het internet. Ook in termen van actieradius en het kunnen benutten van allerlei hulpbronnen is er een niet onaanzienlijke groep functioneel beperkten ontstaan: denk aan degenen die geen gebruik kunnen maken van het openbaar vervoer, die niet online kunnen kopen en verkopen, die niet kunnen solliciteren. Wie zijn degenen die géén big data opleveren, omdat ze geen digitale apparaten hebben? Welke werknemers kunnen de innovatie op de werkvloer niet bijhouden? In hoeverre houden beleidsmakers en beslissers rekening met de minderheden, die automatisch ontstaan als er koplopers zijn? Hoe sociaal wordt technologie benut?

Christa Nieuwboer, januari 2017

[CBS](#)

[Eurostat](#) (termen)

[Eurostat](#) (gegevens)

[Global Partnership for Education](#)

[IAF](#)

[Internet Worldstats](#)

[Lezen en schrijven](#)

[Unesco](#)

[Unicef](#)